

III RIIGIKOGU

5. istungjärk. **Protokoll nr. 118 (1).** 1928. a.

III Riigikogu koosolek 17. jaanuaril 1928, kell 17.

Kokku on tulnud 91 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Tõnisson**, siseminister **J. Hünerson**, rahaminister **A. Teetsov**, sõjaminister **N. Reek**, kohtuminister **T. Kalbus**, teedeminister **A. Kerem**, haridusminister **A. Möttus**, välisminister **H. Rebane**, kaubandus-tööstusminister **J. Holberg**, töö-hoolekandeminister **K. Soonberg**.

Päevakord:

1. Tempelmaksu seadus — tempelmaksu seaduse komisjoni ettepanek.
2. Meremeestekodu seadus — üldkomisjoni ettepanek.
3. Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vabariigi Valitsusele üleantud väärtpaberite tagasiandmise seadus — II lugemisel.
4. A./s. „Aeronauti“ riigimaksudest vabastamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**, pärast abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 17.20 min.

Juhataja **K. Einbund**: Tänase koosolekuga algab Riigikogu 5. istungjärk. Avan Riigikogu koosoleku.

1. Teadaandmine Sekretär **M. Juhkam**: Telegrammi kohta. Telegrahi teel tänab Riigikogu ja Vabariigi Valitsust Vanade õpetajate toetamise seaduse vastuvõtmise puhul vanade õpetajate ühing Tartus.

2. Teadaandmine Tagasi astunud Riigikogust 4. jaanuaril 1928 Karl Virma — Riigikogu koosseisus. Eesti sotsialistliku tööliste partei Tallinna valimisringkonna nimekirja järgi. Riigikogu tööd osa võtma kutsutud Johannes Norman.

3. Teadaandmine Sissetulnud seaduseelkomisjoni antud nõudest on antud seaduseelnõu kohta hobusekasvatuse korraldamise seadus — üldkomisjoni.

4. Teadaandmine Sekretär **M. Juhkam** kannab ette tähen-datud teadaande. (Vaata ots. prt. nr. 118 (1), sembrikuul 1927. lisa nr. 4.)

5. Tempelmaksu Tempelmaksu seaduse komisjoni aruandja **V. Hasselblatt**: Lugupeetud rahvasaadikud! Käesolev seadus, mis täna Riigikogule esitatakse, on viimaste aastate seadustega võrreldes üks suurematest, mis 1923. aastast saadik Riigikogus arutamisel olnud. Algul anti rahaministri ettepanek rahaasjanduse komisjoni, kusjuures tugevasti arvustati ning niihästi rahaasjanduse komisjoni kui riigi majandusenõukogu näpunäidete järgi märksa ümber töötati. Pärast anti üldkomisjoni, kus seda III Riigikogu lõpuni arutati, ning III Riigikogu poolt anti see seaduseelnõu tempelmaksu seaduse erikomisjoni, kelle nimel ettepaneku teen, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Selle võrdlemisi igava ja täiesti apolitiilise seaduse puhul luban enesele pisut täpsemat seletust anda järgmistel põhjustel. Tempelmaks on meil siamaani olnud ning saab ka tulevikus olema üks tähtsamatest tuluallikatest. Tempelmaks andis viimasel ajal rohkem kui 300 miljonit tulu, see on 3 miljonit krooni. See on võrdlemisi suur tulu arvestades teiste tuludega. Eesti pank andis 1924. a. kuni 1927. aastani läbistikku ainult poole sellest tulust — 150 miljonit marka. Rent maadest, metsadest on kokkuvõetult 1925. a. palju väiksem, samuti ka 1927. a. Posti-telegrahi maksud kokkuarvatult andsid palju vähem tulu, kui tempelmaks. Kui arvesse võtta, et posti-telegrahi ja maarendi tulud on brutto-tulu ja mitte netto-tulu, kuna tempelmaksu võib peaaegu netto-tuluks arvata, kuna meil selle ala jaoks töötab otsekoheste maksude peavalitsuses ainult kaks ametnikku. Ka tulumaks annab vähem tulu, kui tempelmaks. Seda esiteks.

Teiseks on käesolev seaduseelnõu tähtis selle poolest, et temaga on igal kodanikul tege-

mist. Meie ajal, kus kõik on korraldatud riiklikult, kuna varem oli seltskondlikult, tuleb igal inimesel mitu korda aastas tarvidus palvekirju esitada, tunnistusi muretseda, lepinguid sõlmida j.n.e.

Silmas pidades seda asjaolu, et tulumaks on, nagu ma juba tähendasin, üks tähtsamatest tuluallikatest, oli muidugi komisjoni ülesanne selle eest hoolt kanda, et selle reformi puhul fiskus ei kannataks, ja silmas pidades jällegi kodanikkude huve, oli tarvis õiglust otsida ja neid ebamääraseid olusid, mis tingitud okupatsiooniaegse konsekti maksvusega, pehmenada. Oli ka tarvis selle järele valvata, et neid toiminguid, mida igapäevases elus kõige rohkem tarvis läheb, võimalust mööda ülepea tempelmaksust vabastada. Selles mõttes on tempelmaksu seadusel selles redaktsioonis, nagu ta ette pandud, väga liberaalne tendents. Näiteks perekonnaseisu tunnistus maksis vene ajal ühes tempelmargiga 1½ rubla, s. o. 300 marka. Selle seaduse järgi on kõik perekonnaseisu tunnistused, ristimistunnistused, sündimistunnistused, abielutunnistused tempelmaksust vabad. Tempelmaksust vabastatud on ka vaeste asjad, haigete asjad, arstimistunnistused ja tööliste kirjavahetus asutustega. Ülepea on silmas peetud, et vaesemad kihid kõrgemal määral selle maksu alla ei langeks.

Ma pean ka pisut uue süsteemi juures peatuma. Veneaja süsteemist on siin loobutud, vaatamata selle peale, et meie vanemad juristid olid selle vastu. Veneaegne tempelmaksu süsteem oli väga kasuistlik ja üsna keeruline, ja mina mäletan, et Tallinnas räägiti omal ajal enne suurt sõda, et ainult kaks isikut on Tallinnas, kes seda tundsid ja praegu meil Eestis on kaks või kolm isikut, kes selle Vene tempelmaksu seadusega tuttavad on.

Süsteemi poolest on see seaduseelnõu nagu Preisi tempelmaksu seadus. Esimene osa seaduses on põhilased ja teine osa tariifid. Tariifid kuuluvad ka seaduse hulka ja ei ole nii nagu Vene ajal, kus tariifid olid eraväljaanne, mida aga faktiliselt tarvitati kui seadust.

See süsteem toob meile uudisi ja õieti põhilasetega. On pikalt ja laialt seletatud, kes on kohustatud tempelmaksu maksma, on aeg ja kord kindlaks määratud ja järelevalve tähendatud. Siinjuures tuleb alla kriipsutada, et komisjon on selle seaduseelnõu vastu võtnud, andes Vabariigi Valitsusele võimaluse seda seaduseelnõu fiskuse huvides kõige paremini teostada. Siinjuures tahaksin Riigikogu tähelepanu sellele juhtida, et tempelmaksu küsimuste õiendamise administratsioon on ainult kahe ametniku käes, kes peale selle veel parandusemaksu õiendavad. Sellepärast tuleks amet-

nikkude koosseisu siin suurendada, silmas pidades seda tähtsust, mis see tulu toob.

Seaduseelnõus on ette nähtud, et tempelmaksu trahv on kümnekordne ja ta ei ulatu üle 5% tempelmaksustamise alla kuuluvast summast.

Seniajani oli tempelmaks otsekoheste maksude peavalitsuse käes ja rahaministri käes. Rahaministril oli suur koormatus ja see tõi omaga kaasa halvad nähtused. Trahvi korraldamine oli raskendatud, ja rahaminister sellega koormatud. Selle eelnõu järgi on ette nähtud, et esimese astme trahvija on otsekoheste maksude peavalitsus, ka võib otsekoheste maksude peavalitsuse otsuste suhtes vastulauseid esitada ja nende mitte rahuldamisel võib administratiivkohtu korras kaebuse tõsta rahukogu poole ja edasi kaevata Riigikohtusse.

Mis puutub tariifidesse, siis on komisjoni poolt siin kohal väga tähtsad muudatused ette võetud, ja kui meie tahame seda üldtendentsi iseloomustada, siis peame ütleva, et lihttempelmaks, mis ühekordselt võetakse, on okupatsiooni ajast pärit, kus margal oli suurem väärtus kui tänapäev meie sendil. See lihttempelmaks vähendati mitmekordselt, kuna aga protsentuaalne maks alandamist ei leidnud, vaid see jäi püsima, sest vastavalt sellele tõsteti ka summasid. Sellel alal on erikomisjon Vabariigi Valitsuse ettepanekut lihttempelmaksu suhtes veel pehmenanud. Kõige suurem liik, palvekirjade maksustamine, oli Vabariigi Valitsuse ettepaneku järgi 60 senti, ühes vastusega järelikult aga 1 kr. 20 senti — 120 marka. Komisjon on alandanud selle 25 senti peale, ühes vastusega 50 senti.

Mis puutub protsentuaal maksudesse, siis on komisjon nad alles jättnud. Vaatamata sellele, et need protsentuaalsed maksud sisse seati okupatsiooni ajal ja et need nii suured olid sellepärast, et okupatsiooni võimudel ei olnud võimalik teisi tuluallikaid leida, näiteks ärimaksu või tulumaksu sisse kasseerida. Sellepärast oli tol ajal tempelmaksust tulu väga tähtis. Vene ajal olid need märksa väiksemad, okupatsiooni ajal olid need maksud 4 korda suuremad kui Vene ajal. Silmas pidades fiskuse huve on komisjon need siiski püsima jättnud, näiteks kinnisvarade müümise korral on 2% tempelmaksu ette nähtud, Vene ajal oli ½%, aktsiaseltside asutamise puhul kuni 4% tempelmaksu, Vene ajal oli 1%. Kõik need protsentuaalsed maksud on suurendatud. Eri komisjon on katsunud kalkuleerida, kas käesoleva seaduse vastuvõtmise puhul on oodata suuremat tulu fiskusele või väheneb see, ja kuigi puuduvad täpselt kalkuleeritud andmed, on komisjonil siiski arvamine, et käesoleva seaduse maksamahakkamisel tempelmaksu tulu

peaks märksa suurem olema kui seni. Tariifidesse üksikasjaliselt ei tahaks tungida. Üldiselt võiks öelda, et lihttempelmaksud on võrreldes Vabariigi Valitsuse ettepanekuga umbes 100% võrra vähendatud. Protsentuaalsed maksud on komisjon aga samal määral jätnud, nagu oli ette pandud Vabariigi Valitsuse ettepanekus, ja nagu see seni maksev olnud.

Mõne punkti kohta komisjoni liikmed ei olnud ühel arvamisel, sellepärast on mõned variandid olemas, aga süsteemi kohta oli siiski üks arvamine, ja mina võin kõigi komisjoni liikmete nimel Riigikogule ette panna, see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta ja võimaldada see maksuma panna juba 1. aprillist s. a., silmas pidades ta tähtsust meie fiskusele ja ka meie majanduslikule elule.

Rahaminister A. Teetsov: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Esitatud tempelmaksu seadus on seadus, mida meie majanduslikud ringkonnad pikisilmi ammu juba oodanud. Viis aastat on selle kallal töötatud, ja nüüd on ta niivõrt küpseks saanud, et ta Riigikogule vastuvõtmiseks esitatud. Praegune valitsus ei ole saanud selle töö juures oma arvamist avaldada täiel määral, aga üldiselt peab ütleva, et valitsus seda pooldab, kuigi üksikud küsimused siiski on, missuguseid praegune valitsus arvab tarvilikuks natuke muuta. Nende muudatus-ettepanekutega tuleb valitsus II lugemisel, need ei ole sisuliselt liiga tähtsad ja nad üldist seaduse struktuuri ei muuda, sellest küljest ei ole tarvilik, et seaduse vastuvõtmine veel veniks. (R. Penno, as: Härra minister, kuidas on hoiutähtede protsendiga, kas seda alandatakse?)

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

6. Meremeestekodu seadus — I lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **A. Tammann:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meremeestekodu seadusega tahetakse Skandinaavia seadusandluse eeskujul luua meremeeste avalik-õiguslik omavalitsuslik korraldus, kelle kompetentsi kuuluks ülesannete lahendamine, mis seniajani jaotatud oli osalt riiklike ja eraseltside vahel, osalt aga täiesti lahendamata seisid.

Meremeestekodu ülesannete hulka kuulub: meremeeste registreerimine ja nende teenistusekirjade pidamine, samuti teadaannete andmine meremeeste kohta ametiasutustele, laevaperemeestele ja laevajuhtidele j. n. e. Riiklike asutuste lahendada olnud küsimustest kuuluksid uuele meremeestekodule kõigepealt kontroll meremeeste teenistuselepingu sõl-

mimise ja katkestamise üle — munsterdamine; — edasi, — teatavate tüliküsimuste lahendamise laevajuhtide ja meeskonna vahel. Meremeeste kutseorganisatsioonide lahendada olevatest ülesannetest kuuluksid uuele meremeestekodule meremeestele sadamates peavarju muretsemine ning abiandmine. Lõpuks kuuluksid uuele meremeestekodule ülesanded, mis seniajani olid eraseltsi „Meremeeste Kodu“ lahendada.

Üldkomisjon ühines Vabariigi Valitsuse motiividega, pidas aga tarvilikuks muuta eelnõu seda osa, mis käib meremeestekodu juhatuse moodustamise kohta. Valitsuse eelnõu nägi ette meremeestekodu juhatuse kuueliikmelisena, kusjuures üks liige oleks määratud teedeministri poolt, teised aga oleksid valitud laevasõidu alal tegutsevate isikute rühmituste poolt. Nende otsekohene valimine ei leidnud üldkomisjonis aga poolehoidu, ja nimelt järgmistel põhjustel: Meremeeste ringkonnad viibivad harilikult Tallinnast väljaspool ja kuna eelnõu järgi valimised on ette nähtud südasuvel, kui meremehi kõige vähem Tallinnas, siis võivad otsekohesed üldised valimised liiga juhuslikke tagajärgi anda. Laevaomanikkude ja meremeeste kutseorganisatsioonide poolt pandi sellepärast ühiselt ette teine viis meremeestekodu juhatuse moodustamiseks, nimelt valimine ülemaaliste kutseorganisatsioonide kaudu. Ära kuulates meremeeste põhjendusi selle valimisviisi kohta, leiti need küllalt kaaluvad olema, ja nii ongi komisjoni ettepanekus juhatuse valimise kord teisiti ette nähtud, kui see oli valitsuse eelnõus.

Edasi leiti tarvilikuks eelnõust kustutada punktid, mille järgi sõjaväekohuslaste-meremeeste registreerimine oleks kuulunud uue meremeestekodu ülesannete hulka. See registreerimine on riigi korraldusel praegu juba olemas ja meremeestekodu koormamine niisuguste ülesannetega leiti ülearu olema.

Need kaks muudatust ongi tähtsamad, mis üldkomisjonis käesolevas seaduseelnõus tehtud. Teised kannavad redaktsioonilist iseloomu. Panen üldkomisjoni nimel ette, eelnõu I lugemisel vastu võtta.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Meremehed, kelle kodu seadust praegu arutame, on neid tööliikmete, kellel puuduvad praegu igasugused töökaitse- ja kindlustamisseadused. Tõsi küll, kohtuministeeriumis töötati mingisugune töötaja seadus, kuid see osutus niivõrt puudulikuks, et ei suutnud ühtki asjaosalist ringkonda rahuldada. Muidugi ei olnud see heaks tunnistuseks Teile, härra Tief, ega Teie kodifikatsiooni osakonnale, kelle arvele nii paljugi teisi puudusi tuleb kirjutada.

Meremeestel puudub isegi haiguse- ja õnnetusekindlustus. Tööstusliku tööseaduse § 257. on arvatud haigusekindlustuse alla peale muu ka „laevasõidu ettevõtted sisemistel veeteedel (jõgedel, kanalitel, sisemeredel ja järvedel.“) Nagu palju teisigi maksvaid töökaitse norme, seisab ka see teostamata, ellu viimata.

Samuti on Tööstusliku töö seaduse § 372., mis käsitleb tööliste õnnetuste vastu kindlustamist, üles lugenud muu seas õnnetusekindlustuse alla kuuluvateks ka inimeste ja asjade veo maanteedel, raudteedel, tänavatel, sisemistel veeteedel, kui ka kaupade käsitamist dokkides, sadamasildadel, ladudes, kui neis ettevõtetes töötab alaliselt vähemalt viis töölisi. Ka see osa on ellu viimata jäänud. Üldse on meremehed haiguste ja õnnetuste vastu kindlustamata, mis pole õiglane nähtus. Meremeestekodu seadus meremeeste kindlustamise küsimust ei lahenda, kuigi ta tahab anda sel alal mingisugust aseainet. § 61 ütleb: „kui registreeritud meremees teenistuses saab vigastuse või jääb haigeks või vanadusest nõrgaks, mis laeval edasitöötamise ajutiselt või jäädavalt võimatuks teeb, on tal õigus saada meremeestekodult perioodilist või ühekordset toetust vastavalt abitarvitaja majanduslikule seisukorrale ja meremeestekodu sellekohastele summadele.“ Nagu näha, jätab see paragrahv selle küsimuse lahtiseks. Kui summad on, siis makstakse, ja makstakse sellele, kellele tahetakse. § 62. on öeldud: „Registrist kustutatud meremees võib toetust saada ainult juhtumisel, kui ta oli registreeritud vähemalt 20 aasta jooksul, erandina aga ka muil kaaluvatel põhjustel.“ See paragrahv vähendab väga tunduvalt eelmise paragrahvi mõju. Kaksikümmend aastat peab inimene olema registreeritud, kui tal on võimalik saada toetust meremeestekodult, ja siiski alles selle järele, kui seda kodu juhatas võimalikuks peab. § 63. on öeldud: „Kui toetuseõiguslik meremees sureb, võivad samal alusel toetust saada tema lesk ja lapsed.“ Võivad saada, aga mingisuguseid õigusi neile antud ei ole, nagu harilikult kindlustuseseadused töölistele niisugustel puhkudel annavad. Nagu need paragrahvid näitavad, ei ole selle seadusega meremeestele haiguse, vigastuse ja vanaduse korral toetust kindlustatud. Nad võivad seda saada, aga kui nad ilma jäävad, siis puudub neil nõudmise õigus. Neil ei ole nõudmiseks mingit õigust ega alust. Otsustamine on juhatuse käes, kes on ka omapäraselt moodustatud. Mingil põhjusel on antud laevaperemeestele kaks esindajat, laevajuhtidele üks, laevatüürimeestele üks, laevamehaanikutele üks ja laevameestele kaks esindajat. Kui arvestada sellega, et suuremalt jaolt laevajuhid ja tüürimehed on õieti laeva-

omanikkude asemikud, usaldusmehed, siis tõmbab see joone nende ja laeva alama personaali vahele. Siit võib järeldada, et juhatuses pole laevamehed enamuses, neid on kolm, laevaomanikkude ja juhtivate jõudude esindajaid neli.

Laevaomanikud on sellejuures maksust meremeestekodu heaks vabastatud, küll aga peavad meremehed 1% palgast maksma. Tonnimaksu ei saa pidada laevaomanikkude maksuks.

Kuigi meremeestekodu seadus maksma hakkab, jääb siiski ka meremeeste suhtes püsima tarvidus kindlustuse seaduse järele — haiguse, vigastuse ja töövõimetuse puhuks. Vabariigi Valitsuse kohus oleks ka selle seaduse peale mõelda juba lähemal ajal ja vastav kava või eelnõu esitada Riigikogule.

M. Martna (stp): Ma tahan ka Riigikogu liikmete tähelepanu juhtida selle seaduse mõne puuduse peale. Meremeestekodu peab selle põhiseaduse järgi saama meremeeste omavalitsuslikuks koonduseks, kes nende teenistuseolusid peab korraldama, neile peavarju muretsema ja neile abiks olema kohaotsimisel. Aga meremeestekodu käesoleva seaduse järgi neid ülesandeid nõnda loiaalselt täita ei või, kui kaugelt suurema osa meremeeste huvide seisukohast vaadates vaja oleks. Sest on kahtlemata kindel, et madrused meremeeste peres suurema osa moodustavad, kuna nende huvid siin küllaldast tähelepanu leida ei või.

Ainult juhatuse valimise peale vaadates näeme, et selle juures mitte meremeeste enamiku, see on madruste esindus tähtsamal kohal ei seisa, vaid on ette nähtud, et enamuse laevaomanikkude ja laevajuhtide, see on madruste peremeeste ja käskijate kätte peab minema. Kui veel meeles pidada, et juhatusse võib valida neid inimesi, kes kaugesõidu laeval ei teeni, või kes Tallinna sadamas teenivad, ei ole ju võimalik madruseid juhatusse validagi. Sellest seisukohast vaadates omab meremeestekodu iseloomu, mis kaugeltki tööliste ametiühisusega sarnane ei ole. Nõnda siis näeme ka § 14., et maksujõuetud õigustest ilma jäetakse, kuna tööliste ametiühisustes niisugust vahet ei tunta.

Samuti näeme, et nõndanimetatud majavanem, kes on riigiametnik, teedeministri poolt ametisse kinnitatud, — vaata § 25. kolmas lõige — on väga võimas isik, kes sellepärast oma ametikohuste täitmise juures kaugeltki madruste huve kaitseda ei või. Ja meie näeme, et seadus isegi juba mainitud vahe ette näeb. Nii loeme § 24. punkt 6. all, et koduvanema ülesandeks on muu seas lahendada tülisid, mis laevajuhi ja laevapere vahel ette

tulevad. Sellest näeme, et põhiseadus ise juba näeb ette, et meremeestekodu liikmete hulgas lahkuminevate huvide kihid olemas on, ja majavanem, see teedeministri poolt ametisse kinnitatud isik, peab neid tülisid laevajuhi ja laevapere vahel lahendama, see on ta peab koh-tunikuks olema. Niisugune kohus ei saa ilma klassikohtu maiguta olla.

Mis puutub meremeestekodu eelarvesse või selle ülalpidamise kuludesse, siis puudutas tonnaashimaksu küsimust juba minu partei-sõber, eelkõneleja. Ma tahaksin aga 1%-lise palgamaksu juures meelde tuletada, et 1% võetakse kõigi palgast, niihästi kapteni, tüüri-mehe kui ka kokapoisi omast. On aga enesest mõista, et 1% kokapoisel ja nooremal madrusel raskem maksta on kui kaptenil. Minu arvates oleks pidanud kapteni palga pealt võetav maks suurem olema kui 1%, või jälle nooremal madrusel ja kokapoisel oleks pidanud see madalam olema. Aga siin mõõde-takse ühesuguse mõõduga.

Siis on § 33., mis kindlasti näitab, et laeva-juhi suhtes asutakse erilises seisukohas, nimelt ei tarvitse tema kirjalikku lepingut ette näidata, see tähendab, et temal ei ole tarvis dokumen-tide varal kindlaks teha, kui suur ta sissetulek on. Kaptenil on erilised lepingud laevaomanik-kudega, mille järgi ta saab teatud osa prahira-hast või puhaskasust teatud suuremad sisse-tulekud. Ja kui nende suuruse kohta ei ole täpseid andmeid, siis arvatakse laevajuhi palk 50% kallimalt kõigekõrgemast meremehe pal-gast, see tähendab 50% kõrgemalt, kui kellegi palk dokumentidega tõendatud on. On aga kindel, et kapteni sissetulek suurem on, kui mainitud 50%, mida ei ole arvesse võetud.

Sellestki näeme, kuidas käesolev seadus laeva madruste huve kaitseb ja kaitsta võib. Ta ei saagi teisiti. On kindel, et niikaua jää-vad madrused sellesse seisukorda, kuhu nad käesoleva seadusega pandud, kuni nad ise aru saavad ja end organiseerides ametiühi-sused asutavad, kes nende kasusid kaitsema hakkavad. Meie ei või seda öelda, kui kaua see aega võtab, kuid teame, et see aeg tuleb. Sel silmapilgul purustavad madrused kõik niisugus-ed sidemed ettevõtjate ühingutega; sel silmapil-gul asuvad nad oma huve ise kaitsema. — Mad-ruste elu on väga raske elu. Ta on laeva peal sageli nagu vang ja sageli igatseb ta sellest kitsusest lahti saada, et parematesse oludesse pääseda. Munsterdamisega, registreerimisega, oma paberite kaudu on ta laeva teenistuse külge sedaviisi seotud, et ta laevalt vabalt lahkuda ei või. Sellepärast on laevalt ärajooksmised hari-likud nähted. Ja ärajooksmine sünnib madruse kasudes, ta katsub niiöelda „põrgust“ lahti saada. Teisiti ta ei saa, kui paneb ära karates

isegi oma elu kaalule. Mis sünnib aga laevalt ärajooksnud madruse õiguste kaitsemisega me-remeestekodu poolt? Meremeestekodu vanem on kohustatud ta meremeestekodu registrist maha kustutama! Tähendab, madrus, kes ära kargab, kaotab kõik õigused meremeestekodu peale, ja mitte ainult tema, vaid ka ta naine ja lapsed. 19 aastat võib olla on ta laeval tee-ninud, oma maksud maksnud, siis kargab ta ära ja kaotab sellega oma õigused, ja kui ta ka surema peaks, ei saa ka ta naine ega lapsed õi-gust meremeestekodu kasutamiseks. Nii näe-me meie, kuidas selle seadusega meremeeste-kodu ühe osa oma liikmete kasusid kaitsta võib. See kasude kaitsmine tuleb siin hanijalgade vahele panna, ja võib öelda, et see ei ole mad-ruse kasude kaitsemine, vaid laevapere-mehe ka-sude kaitsemine. Sest § 60. ütleb, et laevalt ärajooksnud meremehe teenistusekirja peab laevajuht viibimata meremeestekodule saat-ma, et majavanem teaks ta registrist maha kus-tutada. Ma tahaksin ainult paari asja peale veel tähelepanu juhtida, mis otse karjув üle-kohus selles põhiseaduses on.

Meie loeme § 78-das välismaa laevaldel teenivate Eesti meremeeste teenistuselepin-gutest. Selle paragrahvi punkt teise all on öel-dud: „Juhtumisel, kui meremees palgatakse niisuguse riigi laeva, kellel Eestiga ei ole vastas-tikust kokkulepet meremeeste eest hoolitse-mise asjus, laevajuht oleks kohustatud mehe haiguse või vigastuse puhul hoolitsema, mis ei ole meelega tehtud või ei kuulu suguhaiguste liiki.“ Ainult niisugusel korral oleks välismaa laeva kapten kohustatud Eesti meremehe eest hoolitsema ja ta haigusekulud tasuma. Siin öel-dakse, et haigus või vigastus ei tohi meelega teh-tud olla. Kujutame ette, inimene on haige, enne aga tuleb kindlaks teha, kas tal on õigus ravit-semistasu laevalt saada! Niikaua, kui see ei ole kindlaks tehtud, ei ole välismaa kapten vastu-tav Eesti meremehe eest. Mis sünnib siis aga selle isikuga? Ta jääb kõigesuuremasse hätta, kui tal raha pole.

Kõigis riikides on ometi läbi viidud, et su-guhaiguste ravitsemiskulud on riigi kanda. Selles paragrahvis on aga öeldud: „mis ei kuulu suguhaiguste liiki.“ Kuid suguhaigust võib ka saada laeval külgehakkamise teel, ja mees ei tarvitse sugugi süüalune olla; kui ta aga „süü-alune“ on, siis teame ometi, vähemalt võime teada, kuidas suguhaigusi saadakse! Niisu-gusel korral aga ei ole Eesti meremehel õigust välismaa kapteni poolt ravitsemist oodata. Ma küsin: kas meie võime sarnase punkti seadusesse võtta? Minu arvates mitte! Minu arvates ei või seda punkti sel kombel siia sisse jät-ta. Siis §84-da p. b on öeldud, et meeskonna hulka kuuluva meremehe soovil tehakse laevajuhi

poolt märkus ta ülespidamise ja teenistusekohuste täitmise kohta ja antakse välja vastav teenistusekäigu tunnistus, mille vormi kinnitab teedeminister. See on väga hea, et ta teeb seda madruse soovil; kui madrus aimab, et need märkused niisugused võiksid saada, mis temal soovivad pole, siis jätab ta vast tunnistuse võtmata. Aga Saksamaal, kui ma ei eksi, maksab niisugune seadus, et ükski peremees ei tohi palgaraamatusse niisugust märkust kirjutada, mis palgaraamatu omanikule teenistuse või töö saamist raskendada võiks. Siis — § 92. näeme, missugune iseloom mere-meestekodul on. Meremeestekodu majavanelmal on karistuste määramise õigus. Niisugust karistuste määramise õigust tööliste eneste ühingutes ei ole.

Need on üksikud märkused, mis mulle käesolevat seaduseelnõu lehitsedes silma paistisid ja mis muutmist ja parandamist nõuavad. Ma loodan, et neid parandus-ettepanekuid II lugemisel ka tehakse.

O. Tief (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kuna käesolevale seaduseelnõule põhimõttelikult vastu ei ole vaieldud, siis ei pea ma tarvilikuks seda eelnõu ta põhijoontes kaitsma hakata. Niisama ei loe tarvilikuks vastu vaielda arvustavast seisukohast tehtud üksikasjalistele märkustele, vaid ma tahaksin öiendada ainult mõnda põhimõttelikku seisukohta, mis õige ei ole.

Härra rkl. Johanson arvas, et see seadus kuulub sotsiaalseaduste liiki, ja sellepärast peaks siin ette nähtud olema madruste vastavate õiguste kindlustamine, nende pensioni saamine ja nõnda edasi. See on põhjalik eksitus. Arutatav seadus ei ole kutsutud neid küsimusi lahendama, vaid need küsimused peavad hoopis teistes seadustes lahendamisele tulema. Käesolev seadus on meremeeste kutsehuvide esinduse loomiseks ja tööolude organiseerimiseks. Ja kuna meremeeste juures palju õnnetuid juhte ette tuleb, siis on kutsehuvide esindusele ka heategevuse võimalused antud. (L. Johanson, stp vahelhüüe.) Ma pean tähendama, härra Johanson, et sotsiaal-seadusandlusele on tahtnud mereseaduste komisjon teatud määral asuda ja on esitanud tööaja seaduse, kuid kahjuks vasaku poole kaastegevusel lükati see seadus tagasi. (L. Johanson, stp vahelhüüe.) Kui rkl. Johanson arwab, et tagasilükatud seadus puudulik oli, siis peab silmas pidama, mis küljest ta seda oli. Seadust võib puudulikuks lugeda kas oma tehnilise külje või oma poliitiliste seisukohtade tõttu. Ja see viimane põhjus ei ole tõepoolest puudulikkus. Seaduse tehniliste omaduste kohta ei ole aga siin etteheiteid tehtud. Meie taht-

sime selle seaduse komisjoni tagasi anda, aga teie lükkasite ta mõne põllumeeste kogude liikmega koos tagasi. Kodifikatsiooni osakonnale ei tule siin etteheiteid teha. Kui siin kellelgi viga oli tehtud, siis just eeskätt rkl. Johansonil. (L. Johanson, stp — O. Tiefi, as pea peale näidates: Viga oli siin Teil?)

Mis puutub rkl. Martna' seisukohasse, et see seadus peaks olema mingisugune mere-meeste ametiühisuse korraldamise seadus, siis on see enesest mõista jällegi ekslik seisukoht. Siin ei ole tahtud mingisugust ametiühisuste korraldust luua. (M. Martna, stp: Kahtlemata olete tahtnud seda.) Kui ametiühisusse võiks koondada kõik teatud tööalal töötavad isikud korraga, siis oleks see küll nõnda. Aga ega meie ametiühisused ei ole terve tööstuse või tööalade huvide esindajaks loodud, vaid ainult ühe osa mõnel erialal töötavate isikute huvide kaitsjaks. (M. Martna, stp vahelhüüe.) Tahtsin veel tähendada selle peale, et meremehed lähevad lahku teistest töölistest oma teenistuseolude poolest, nad moodustavad nagu ühe pere, kus on kindel kord ette nähtud. Siin ei võiks nõnda rääkida, et kõik, mis teeb kapten, on vastolus madruste huvidega. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Laevaväes on olukord väga sarnane sõjaväeosade korraldamisele, seal on koguni teatud määral distsiplinaar-karistused ülemuse poolt tarvitusel, sest laevakapten on ülemus ja mitte ainult tööandja. Seisukord on kõigis riikides niisugune ja jääb ka tulevikus niisuguseks, sest seda tingib laeva töö. Arusaadavalt ei saa madruste keelata nende huvide kaitset korraldamast ka ametiühisuste läbi niipalju, kui üksikute meremeeste kihtide huvid lahku lähevad. Aga eeskätt peab olema organisatsioon, kus kõigi meremeeste huve teatud määral koordineeritakse. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Seal on väga palju ühiseid huve.

Heameelega märkides, et siin ei ole kõnelnud seisukohalt, mis käesolevat seaduseelnõu täiesti eitaks, tahtsin ma öiendada ettetoodud ekstarvamisi ja ühtlasi kaitseda kodifikatsiooni osakonda rkl. Johanson põhjendamatu kallaletungimise vastu.

L. Johanson (stp): Ma ei ole kõigepealt öelnud, et see seaduseelnõu oleks pidanud lahendama ka sotsiaalkindlustuse küsimust. Ma ütlen, sotsiaalkindlustuse küsimus jääb püsima ka meremeeste suhtes.

Tagasi lükati meremeeste tööaja seadus. Kui öeldakse, et see just pahempoolsete teene on, siis tuleks öelda, et tagasilükkamine sündis ühemeelselt pea terve Riigikogu poolt. Komisjonis ei olnud ühtki, kes oleks toetanud

seada seadust, ka Teie erakonna mehed, härra Tief, ei toetanud, kuigi Teie ennast oma kodifikatsiooni osakonnaga selle seaduse autoriks pidasite. Selle seaduse kohta on avaldanud oma arvamise peale laevajuhtide ja laevaomanikkude ka meremeeste liit. Nende arvamised on vastavas komisjoni protokollis märgitud. Ka viimastel päevadel on meremeeste liidu poolt tähendusi kuuldavale tulnud: on päris õnn, et see seadus tagasi lükati, sest see oleks tööaega pikendanud ja töötingimuste suhtes raskendusi toonud. Sarnaseid ütelsi kuuldu paljudelt meremeestelt. (O. Tiefi, as vahelhüüe.)

Kui Teie ühe sarnase äbariku seaduseelnõu valmistate, ega Teil siis õigus nõuda ei ole, et see seaduseelnõu peaks vastuvõtmist leidma pahemalt poolt. Meie vaatame enne, milles seisab selle sisu, ja kui see sisu meile vastuvõtmatu on, ega siis veel see, et Teie selle autor olete, ei tee seda meile vastuvõttavaks.

Aruandja A. Tammann (lõpusõna): Kui siin arvustajate poolt tähendatakse selle peale, et meremeeste esindajad ei ole mõnda meremeestesse puutuvat seaduseelnõu pooldanud, siis pean tähendama, et üldkomisjonis ei olnud selle seaduse vastu ühtki häält. Kogu aja võtsid seaduseelnõu arutamise osa laevaomanikkude kui ka meremeeste ülemaaliste kutseorganisatsioonide esindajad, ja nende ühine soov oli, et seadus peaks katutama kõige kiiremas korras vastu võtta ja maksma panna. Ka leiti nende organisatsioonide ühisel kokkuleppel väljatöötatud parandused üldkomisjonis kõik otstarbekohased olema ja võeti vastu. Sellepärast ei seisa eelnõu sellel kujul vastolus meremeeste soovidega. Üksikuid parandusi teha on võimalik ka II lugemisel.

Juhataja K. Einbund: Ettepanek on tehtud, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

7. Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vabariigi Valitsusele üleantud väärt-paberite tagasiandmise seadus — II lugemisel.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Käesoleva seaduse arutamisel on esimene järgu tähtsusega küsimus, kas kuuluvad tasuta tagasiandmisele ka need aktsiad ja obligatsioonid, mille eest endised omanikud juba tasu kätte saanud. Nii nagu väliskomisjoni seletuskirjast näha, ei loe

väliskomisjon ennast selle küsimuse otsustamisel kompetentseks, ja tõepoolest kuulub sisuliselt selle küsimuse otsustamine rahasjanduse komisjoni kompetentsi. Sellest küljest üldkomisjon seda küsimust põhjalikult kaalunud ei ole, nii nagu väliskomisjon seda arvab. Sellepärast teen mina ettepaneku, käesoleva seaduse § 1 ühes selle juurde esitatud parandustega anda läbivaatamiseks rahasjanduse komisjoni. Seniks seaduseelnõu arutamine Riigikogus katkestada, see päevakorras ära võttes.

Teiseks pean vastu vaidlema väliskomisjoni seletuskirjas ettetoodud põhjendustele selles osas, mis käsitavad minu ettepanekut, § 1. neljandas reas kustutada sõna „isikutele“ ja selle asemele võtta „Eesti vabariigi kodanikkudele“. Väliskomisjon leiab, et selle paranduse vastuvõtmine ei olla soovitatav sellepärast, et Eesti vabariik on end kohustanud vastupidises ulatuses. Ja väliskomisjon leiab, et kuna Eesti ja Saksa valitsuste vahel on alla kirjutatud „Eesti vabariigi ja Saksa riigi vahel ilmasõja tagajärjel tekkinud nõudmiste õiendamise kokkulepe“ ja sellele kokkuleppele juurdelisatud nootide vahetus — sellega olla ette ära otsustatud küsimus, et Valdhofi aktsiad tulevad tagasi anda nende omanikkudele, — ja tsiteerib oma seletuskirjas noodi, mille sisu Riigikogu liikmed täna esmakordselt kuulevad, sest Riigi Teatajas ei ole see avaldatud. Selle noodi sisu on kaunis diplomaatiliselt kokku seatud ja kõlab järgmiselt: „Seletan mina oma valitsuse nimel, et tema Saksa usaldajatele kuuluvate varanduste, väärt-paberite ja dokumentide kohta, mida Vene valitsus Tartu rahu- lepingu põhjal on kohustatud tagasi andma, mingisuguseid nõudmisi ei kavatse tõsta ja et tema sellekohase seaduseelnõu juba parlamendile on esitanud.“ Sellest seletusest väliskomisjon järeldab, et kuna see kokkulepe on kinnitatud Riigikogu poolt, siis on sellega Vabariigi Valitsuse siduvus tehtud Eesti vabariigi siduvuseks.

Mis puutub sellesse noodisse, siis ma ei ole väliskomisjoni liige, aga härra aruandja võib kinnitada, et ka tema selle noodi kohta teateid sai alles nüüd, nii et õigusega võib öelda, et põhjalikult seda komisjonis ei kaalutud. Kui põhjalik oli seaduseelnõu kaalumine Riigikogus, seda näeme stenogrammidest. Ma ei hakka käesolevat seaduseelnõu sisuliselt arvustama ja hindama, kas ta kasulik või kahjulik on, aga ma võin konstateerida ühte, et ta meil on Riigikogus vastu võetud nii, nagu harilikult Riigikogu istungjärgu viimasel päeval seadusi vastu võtame, see on läbi masinadatult. See seaduseelnõu oli II lugemisel 20. juunil kell 10 homm. viimse päevakorra-punk-

tina. Aruandja kandis lühidalt komisjoni seisukohad ette, keegi sõna ei võtnud, ning tehti ettepanek, eelnõu teisele lugemisele võtta 3-mepäevalist vaheaega pidamata. 15 minutit hiljem oli teine koosolek ja 15 minuti pärast jälle kolmas koosolek. Kui arvesse võtta Vabariigi Valitsuse seletuskirja selle seaduseelnõu juurde, siis leiame hoopis midagi muud kui see, mida väliskomisjon praegu järeldab. Selles seletuskirjas on pikalt ja laialt kirjeldatud läbirääkimised, mida Vabariigi Valitsus on pidanud Saksa riigiga nende kahjude asjus ja seal on sakslaste poolt esile toodud Valdhofi aktsiate küsimus. Selles seletuskirjas Vabariigi Valitsus ütleb järgmist: „arusaadav, et kuna Vabariigi Valitsus seisukohale on asunud, et Vene valitsuse poolt Tartu rahu- lepingu põhjal saadud aktsiad teatud alustel endiste omanikkude kätte anda tuleksid, siis on loomulik, et Saksa riigi kodanikud ei oleks halvemasse seisukorda seatud, kui teiste välisriikide kodanikud“. Ja minu parandus-ettepanek ei aseta Saksa riigi kodanikke halvemasse seisukorda, kui teiste riikide kodanikke. Edasi öeldakse valitsuse seletuskirjas: „seega ei ole valitsus mingisuguseid kohustusi enda peale võtnud ning küsimus lahendatakse tulevase seadusega sel teel, nagu ta Riigikogu poolt kinnitatakse.“ Praegu tuleb küsimus lahendada, ning eelnõu tagasi lükata, või see ühel või teisel kujul vastu võtta. Sellepärast ei ole õige väliskomisjoni seisukoht, nagu oleks sõjakahjude lepingu enese kinnitamisega ja nootide vahetusega Eesti riigile siduvaks tehtud aktsiate tagasiandmine Saksa kodanikkudele. Riigikogu võib selle küsimuse praegu täiesti vabalt otsustada. Minu arvates ei või siin mingisugust kahtlust olla, et kui tahame õiglased olla, siis võime selle põhimõtte, mille käesolev seadus õigeks peab, ainult oma riigi kodanikkude jaoks maksma panna. Ei oleks loomulik, et Eesti vabariigi kodanikud pidid sõdima selleks, et välismaa kapitalistidele väärtusi kätte võita.

Väliskomisjoni kaasaruandja **A. Andersonkopp**: Väliskomisjon on lähemalt kaalumisele võtnud need põhjendused, mis läinud istungjärgu lõpu poole Riigikogus ette toodi, kus soovitati § 1. esitatud kujul selles seaduseelnõus mitte vastu võtta. Väliskomisjoni nimel on mul au lisaks sellele kirjalikule seletusele, mis Riigikogu juhatusetele teatavaks tehtud, järgmist ette kanda, katsudes ühtlasi vastata neile seletustele, mis siin kuuldavale on toodud. Kõigepealt küsimus selle kohta, kas tuleks § 1. algus vormuleerida järgmiselt, nagu seda härra Jõeäär soovitanud: „tagasiandmisele ei kuulu aktsiad, obligatsioonid ja

teised väärtpaberid, mis Vene kroonule või rahaasutustele panditud või mõnel teisel teel saadud summade tagatiseks antud või mille eest omanikud muul teel tasu saanud“ — oli väliskomisjon arvamisel, et selle küsimuse arutamine tema kompetentsi kuuluda ei saa ja seda sellepärast, et seda küsimust on põhjalikult arutanud rahaasjanduse komisjon. Seal on olnud asjatundjad mitmest leerist, kuna aga väliskomisjonil, kes sellega tegemist ei ole teinud, tuleks uuesti otsast peale tööd tegema hakata. See oleks kahekordne töö ja ei annaks loomulikult seda efekti, kuna teiseks väliskomisjoni ülesannete hulka niisuguse küsimuse arutamine ka kuuluda ei saa. Mulle tundub, et vaevalt põhjust oleks Riigikogul seda paragrahvi selle paranduse mõttes anda veel teise komisjoni. Seda küsimust on küllalt kaalutud ja ta kohta seisukohta võetud, ja selle otsuse, mille Riigikogu anda tohiks, võib ta teha ka paranduse komisjoni andmata.

Mis puutub teise ettepanekusse, mis esitati sel puhul, kui Riigikogu vastu võttis otsuse käesoleva seaduseelnõu § 1. komisjoni anda, nimelt sisse võtta kitsendus, et tagasiandmine võib sündida ainult Eesti vabariigi kodanikkudele, siis on väliskomisjon seisukohale asunud, et käesolevas asjas on siduv kokkulepe, mille Eesti vabariik Saksa riigiga on teinud. Seal on sõnad, mis Eesti välisminister öelnud oma kirjas ja mis Saksa valitsuse esindaja aktsepteerinud, et Eesti vabariik ei sea üles nõudmisi aktsiate kohta ja on vastava eelnõu Riigikogule esitanud. (A. Jõeäär, stp: Eesti valitsus! J. Laidoner, põl A. Jõeäärele, stp: Kokkulepe on ju kinnitatud, miks Teie siis ei rääkinud!) See on õige, ükski kokkulepe, mille valitsused teinud, ei ole juriidiliselt veel siduv riigi jaoks seni, kui riik seda omaks ei ole võtnud. Nüüd jääb küsida, kas meie Riigikogu on selle omaks võtnud ja riigile kohustuseks tehtud. Härra Jõeääre arvates ei ole seda tehtud. Riigikogu on aga Eesti-Saksa kokkuleppe kinnitanud, tema osades teadlik olles. Ja osade hulka kuulub nootide vahetus. (A. Jõeääre, stp vahelhüüe.) Mille järgi Teie siis otsustate? Teie rääkisite ju, et see väga kiires korras tehtud. (A. Jõeäär, stp: Terve seadus võeti liiga kiiresti vastu.) Ei saa ometi ütlemata tulla, et ühe või teise seaduse sisu oleneb Riigikogu meeleolust. Riigikogu võtab seadusi vastu, töötades nende juures täie mõistusega ja suure heatahtmisega. Kui Teie ütlete, et selle seaduse juures on Riigikogu halvas tujus olnud, või on hajameelne olnud, või pealiskaudne, või võib olla isegi vaimlikust tasakaalust väljas, siis ei saa seda ju ometi tõsiselt võtta. Riigikogu on Eesti-Saksa vahe-

list kokkulepet arutanud põhjalikult, see ei ole pealiskaudselt vastu võetud. Ta rändas komisjonist rühma ja rühmast komisjoni, sellejuures on terve aasta kaotatud. Ja öelda, et aastane töö Riigikogus on pealiskaudselt tehtud ning kaalumata, on põhjendamata. Nii Riigikogu süüdistada ei saa. Tööd on tehtud, ja et kõik artiklid läbi võetud, seda võib näha ka vastavatest komisjoni protokollidest, ja sellepärast ei ole põhjust arvata, et Riigikogul ei ole teada olnud, mis ta öieti teeb. (A. Jõeäär, stp vahelhüüe.) Siis veel üks põhjendus. Kui Eesti riik on öelnud, et ta ühe riigiga nii tahab ümber käia, siis saab vaevalt teises kohas öelda, et ta teise riigi kodanikkudega teisiti ümber käiks. Kui rkl. Jõeääre poolt ettepanud seisukord Riigikogu poolt vastuvõtmist peaks leidma, et meie võtame käesolevasse seadusesse klauseli, et see Saksamaale antud lubadus mõne teise riigi kohta ei käi, kas ei pörka meie siis enamsoodustuse klauselitega kokku? (O. Gustavson, stp: Kas väliskomisjonis seda ka räägiti, et Saksamaa on juba nende aktsiate eest tasu saanud Venemaa käest?)

Kolmas küsimus, mida väliskomisjon kaalus, oli nimelt see, kas on täpne käesoleva seaduse § 1. esimeses reas tarvitatud mõiste — „Eesti-Vene rahulepingu artikkel XI lisa“. Juhin Riigikogu tähelepanu sellele, et Tartu rahulepingu lisasid ei nimetata „lisadeks“, vaid „Dopolniteljnõia statji“. Selle tõttu tuleks § 1. algus redigeerida järgmiselt: „Eesti-Vene rahulepingu art. XI täiendava artikli põhjal.“

Kõiki kokku võttes pean tähendama, et väliskomisjoni arvates peavad käesolevast seadusest ära langema küsimused, mis puudutavad Eesti kodanikkude ja mitte Eesti kodanikkude õigusi. Teiseks soovitan võtta redaktsioonilise parandusena rahulepingu täpse nimetuse ja kolmandaks § 1. esimeses reas „lisa“ asemele võtta „täiendava artikli“.

Üldkomisjoni aruandja V. **Hasselblatt**: Mina võin üldkomisjoni nimel väliskomisjoni ettepanekuga ühineda sellepärast, et see on puhtredaktsiooniline ettepanek ja täpsem kui üldkomisjoni redaktsioon. Pean aga vastu vaidlema rkl. Jõeääre seletustele, sest see kokkulepe, mis Saksamaa ja meie riigi vahel sõlmiti, on täiesti põhjalikult läbi kaalutud. Seda kaaluti esiteks üldkomisjonis, siis rahaasjanduse komisjonis, üld- kui ka alamkomisjonis. Selle komisjoni liikmed olid, kui ma ei eksi, härrad Martna, Veberman ja mina kui aruandja.

Ka väliskomisjoni aruandja oli juures, kes dokumentaalselt kõik andmed läbi vaatas, nii et seda öelda ei saa, nagu oleks selle seaduse vastuvõtmine komisjonis sündinud pealiskaudse arutamise teel. Peab ütleva, et on väga kahju, et meil traditsioon maksab, et välislepingute puhul läbirääkimisi ei ole. Ma leian, et see ei ole õige. Kuid see on meil juba traditsiooniks saanud, et välispoliitiliste küsimuste arutamise puhul ükski Riigikogu liige sõna ei võta. Sellepärast ei saa ka siin pahaks panna, et omal ajal kokkuleppe seaduse eelnõu puhul sõna ei ole võetud. See eelnõu arutati läbi väga täpselt niihästi rahaasjanduse, üld- kui ka alamkomisjonis.

Mis puutub seda küsimust, kas võib tasuta tagasi anda väärtpabereid, mille eest tasu juba kord saadud, siis peab alla kriipsutama, et seaduse järgi ülepea ei anta neid tagasi tasuta, vaid suure maksu vastu. Teiseks ei ole seni nende eest tasu saadud. Nii palju kui need väärtpaberid olid pantobjektidena pankades, mis Nõukogude Vene poolt riigistatud, võiks võlgade nõudjaks olla ainult Vene Nõukogude riik, kes aga vastavate võlgade sissenõudmisest loobus.

Peab ütleva, et igal rühmal on positiivne seisukoht selles küsimuses, ja seda ei ole ette toodud mitte üks kord vaid terve II Riigikogu kestuse ajal. Et härra Jõeäär sellega nõus ei ole, siis tahaksin seletada, et sel ajal võtsid komisjonist osa meie paremad juristid nagu härrad Reichman, Päts, Jaakson, Strandman ja teised, ja sellepärast arvan, et käesolev eelnõu vastuvõtmiseks küllalt küps peaks olema. Teen ettepaneku, seaduseelnõu II lugemisel vastu võtta.

A. **Jõeäär** (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Kui härra väliskomisjoni aruandja Anderkopp vaidles minu väidete vastu, siis minule paistis sellepärast, et ta pearõhku pani sellele, mida ma seletasin ebaloomuliku kiiruse kohta nõudmiste õiendamise kokkuleppe seaduse arutamisel Riigikogus. Kuid kinnitan veel kord, et ma ei mõtle selle vastu vaidlema hakata, et Eesti vabariigi ja Saksa riigi vahel ilmasõja tagajärjel tekkinud nõudmiste õiendamise kokkuleppe kinnitamise seadus on vastu võetud ja on maksev. Kuidas ta on vastu võetud, see on praegu täiesti ükskõik, samuti on rahvusvahelise kombe järgi kohustavalt maksev kokkuleppe juurde lisatud kirjavahetus nootide näol. Olen nõus sellega. Kuid ma paluksin härrasid rahvasaadikuid süveneda selle noodi sisusse ja veenduda, kas noot kohustab käesolevat seadust vastu võtma. Ma ütlen veel kord, et ei kohusta. Ja selle arvamise põhjen-

duseks tsiteeriksin ma veel kord mõnda lauset Vabariigi Valitsuse seletuskirjast. Seadus esitati paar kuud pärast nootide vahetust, mis aset leidis juunikuus 1923. aastal. Vabariigi Valitsus seletas siis, et rahulepingu põhjal saadud aktsiad tema arvates teatavatel alustel endistele omanikkudele kätte anda tuleksid, kuid et see küsimus lahendatakse tulevase seadusega sel teel, nagu ta Riigikogu poolt kinnitatakse. Sellest ei saa kuidagi välja lugeda, et Riigikogu oleks kohustatud seaduseelnõu vastu võtma valitsuse poolt esitatud kujul. Üldkomisjonis viibis välisministeeriumi esindaja selle seaduseelnõu arutamise juures, ning tõendas kategooriliselt, et selle noodiga ei ole Eesti riik kohustatud praegust seaduseelnõu vastu võtma. Selle kohta paluksin väliskomisjoni seisukohta avaldada.

Kaasarandja A. Anderkopp: Mina pean aruandjana tähelepanu juhtima noodi sisule. Kui võtame noodi sisu, siis mida meie sealt leiame? Meie leiame seda, et meie valitsus kohustuse enda peale võtab, et ta mingisuguseid nõudmisi ei kavatse tõsta, ja et ta selle kohta seaduseelnõu parlamendile esitanud on. Kui härra Jõeäär arvab, et sellest selge ei ole, et valitsus mingisuguseid nõudmisi ei kavatse tõsta, siis järgneb see ometi sellest, et seaduseelnõu parlamendile esitatud on. Sest siis, kui see kirjavahetus sündis Saksamaa esindaja ja Eesti välisministeeriumi vahel, siis oli see seadus juba Eesti parlamendile esitatud, ja selles seaduses leiab härra Jõeäär just selle, mille kohta väliskomisjon seisukoha on võtnud, nimelt, et meie teist teed käia ei saa. Teisiti seletada ei saa kuidagi. (A. Jõeäär, stp: Aga eelnõu ei ole ju veel seadusena kohustav.) Kui meie niisuguses ulatuses kohustuse oma peale võtsime, siis on ta meile kohustav. (A. Jõeäär, stp: Aga kui parlament ei sanktsioneeris?)

Nüüd jääb järele noodi teine osa, et valitsus oma seletuskirjas on öelnud, et lähema korra määrab pärast üksikasjaliselt seadus. Ja seda meie praegu otsustame, kusjuures hulk küsimusi otsustada tuleb, nende hulgas ka see, kuipalju võtame riigile tasu nende aktsiate hoidmise ja senise valitsemise eest. (O. Gustavson, stp: Ei ole selles mõttes räägitud.) See on Teie seisukoht, härra Gustavson, mis aga ennast kuidagi viisi kaitsta ei lase. Mul oli võimalus juba tähendada neile raskustele, mis komisjonis olid, kui selgusele taheti jõuda, mis valitsus oli arvanud oma seletuskirjas.

Kõigil neil põhjustel pean ütleva, et meie küll ei saa taganeda sellest seisukohast, mis väliskomisjonil olnud, vaid see on ainuke loogiline tee, mida seadusandlus käia võiks.

Juhataja K. Einbund: Käesoleva seaduse § 1. on juba ette kantud. See § 1. anti ühes parandustega väliskomisjoni, ja sealt tuli ta parandusega paragrahvi esimeses reas, mis Riigikogu liikmetele kätte jagatud. Aruandja ühines väliskomisjoni parandusega, sellepärast ei tule see iseseisvalt hääletamisele, vaid juba § 1. tekstis.

Aruandja V. Hasselblatt (lõpu sõna): Faktilise märkusena tahtsin ainult tähendada, et üldkomisjon leidis soovitava olema see seaduseelnõu ja eriti § 1. vastu võtta ja täitsa rippumatult sellest, kas meie selleks kohustatud oleksime selle kirjavahetuse põhjal, mis Saksa esindaja Krulli ja meie valitsuse vahel olnud. Üldistel põhjustel pidas üldkomisjon selle seaduseelnõu vastuvõetavaks.

Juhataja K. Einbund: Kõige esmalt tuleb hääletamisele rkl. Jõeääre ettepanek, anda § 1. ühes parandustega komisjoni. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Peale selle on rkl. Jõeääre poolt eelmisel Riigikogu koosolekul, kui seaduseelnõu II lugemisel päevakorras oli, järgmine ettepanek tehtud: „Panen ette, § 1. lõppu juurde lisada teise lõikena: „Tagasiandmisele ei kuulu aktsiad, obligatsioonid ja teised väärtpaberid, mis Vene kroonule ehk rahaasutustele panditud või mõnel teisel teel seadud summade tagatiseks antud ehk mille eest endised omanikud muul teel tasu saanud.“ See ettepanek ei ole väliskomisjonis arutamisel olnud ja tuleb järelikult nüüd teisel lugemisel hääletamisele. Edasi on rkl. Jõeäärelt teine ettepanek, mis samuti eelmisel koosolekul tehtud: „Panen ette § 1. neljandas reas kustutada sõna „isikutel“ ja selle asemele võtta: „Eesti vabariigi kodanikkudel.“

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre esimene parandus-ettepanek § 1. juurde. (Hääletatakse.) Poolt on 19 häält, vastu 28, seega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre teine parandus-ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 1. ühes väliskomisjoni parandus-ettepanekuga, millega aru-

andja ühinenud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1. ühes väliskomisjoni parandus-ettepanekuga vastu võetud.

Aruandja V. Hasselblatt (loeb):

§ 2. Eelmises paragrahvis tähendatud väärt-paberite nimekiri on rahaministeeriumi poolt avaldatud Riigi Teatajas nr. 47 — 1926. a. Kuue kuu jooksul arvates käesoleva seaduse maksmahakkamise päevast võivad § 1. tähendatud isikud pöörata rahaministri poole nõudmistega väärt-paberite tagasisaamiseks, vastaval korral kaotavad nad oma õigused ja väärt-paberid jäävad vabariigi omanduseks.

A. Jõeäär (stp): Panen ette, § 2. viiendas reas pärast sõna: „tagasisaamiseks“ juurde lisada sõnad: „esitades tõendusi nii omanduseõiguse kui ka asjaolude kindlakstegemiseks, millistel väärt-paberid nende valdusest üle läinud.“ Käesolev parandus on kokkukõlas § 1. juurde tehtud ettepanekuga ja loomulikult peaks see vastu võetama.

Aruandja V. Hasselblatt (lõpusõna): See küsimus, kuidas selgeks teha endine omanduseõigus aktsiate kohta, on laenatud § 86-ast.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Jõeääre ettepanek tagasi lükatud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2 vastu võetud.

Aruandja V. Hasselblatt (loeb):

§ 3. Eelmises paragrahvis nimetatud nõudmiste läbivaatamiseks ja otsustamiseks asutatakse rahaministeeriumi juures erikomisjon, riigikontrolli esitaja osavõtmisel, kuhu kuuluvad alaliste liikmetena: kohtupalati liige palati määramisel ja raha- ning kohtuministeeriumi esitajad, kummagist üks vastava ministri määramisel. Komisjoni juhatajaks on kohtupalati liige.

A. Jõeäär (stp): Ma tahtsin aruandjale küsimuse ette panna § 2. kohta, kahjuks jäin hiljaks. Nüüd käesoleva paragrahvi arutamisel võin tähendada ainult seda, et eelmises paragrahvis ülesseatud nõudmiste läbivaatamiseks ei ole põhjust moodustada erikomisjoni. Nimelt on § 2. öeldud: „Eelmises paragrahvis tähendatud väärt-paberite nimekiri on rahaministeeriumi poolt avaldatud Riigi Teatajas nr. 47 — 1926. a.“ Lugupeetud aru-

andja, kui vaatame järele Riigi Teataja nr. 47 — 1926. a., siis ei leia meie sealt mingisugust nimekirja, ja kuidas võib hakata siis komisjon pabereid tagasi andma, milleks teda volitatud ei ole.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 3 vastu võetud.

Vaheaeg kell 19 — 19.25 min.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund.**

Sekretäri kohal abisekretär **J. Piiskar.**

§§ 4—11 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 4. Komisjon alustab esitatud nõudmiste läbivaatamist pärast § 2. nimetatud kuuekuulise tähtaja möödumist. Komisjoni tegevuse lõpetamine sünnib Vabariigi Valitsuse sellekohase otsuse põhjal.

§ 5. Asjaarutamise päevast antakse asjaosalistele või nende volinikkudele politsei kaudu teada, kui nad oma aadressi üles on andnud. Komisjoni ees võivad nad kas ise või volinikkude kaudu tõendusi esitada ja seletust anda. Nende mitteilmumine ei takista asja otsustamist.

§ 6. Komisjonil on õigus ka omal algatusel eksperte ja tunnistajaid üle kuulata ning muid tõendusi asja kohta koguda.

§ 7. Komisjon on otsusevõimeline, kui kõik liikmed koos on. Otsused tehakse liht häälteenamusega.

§ 8. Komisjon otsustab nõutavad väärt-paberid ühes jooksvate kupongidega nõudjale tagasi anda, kui kogutud andmed tagasiandmist põhjendavad või vastasel korral nõudmist tagasi lükata ja väärt-paberid riigi omanduseks jätta.

§ 9. Komisjoni tagasilükke otsuse korral on nõudjal õigus väärt-pabereid riigilt nõuda tsiviilkohtu korras.

Nõudepalved esitatakse Tallinna-Haapsalu rahukogule ühe kuu jooksul tagasilükke otsuse kättesaamise päevast arvates.

§ 10. Nõudmise rahuldamise ja vastava kohtuotsuse seadusjõusse astumise korral antakse nõudjale väärt-paberid välja ainult peale §§ 12 ja 13 ettenähtud maksu õiendamist. Nõudjal pole õigust riigilt saada kohtu ega asjaajamise kulusid, välja arvatud kohtuastmete eest, kuhu asi arutamiseks läks kostja poole edasikaebusel.

§ 11. Asjaajamise kuludeks komisjonis võetakse maksu igalt nõudjalt obligatsioonide ja pantkirjade pealt 3% suuruses ja muude väärtpaberite pealt 5% suuruses nominaalväärtusest, mis nõudmise sisseandmisel ära tasutakse. Nominaalväärtuse ümberarvamisel markadesse loetakse üks rubla võrdvaks poolteise Eesti margale.

Aruandja V. Hasselblatt (loeb):

§ 12. Väärtpaberite väljaandmise korral nõudjale kas komisjoni määramise või kohtu otsuse järele võetakse viimaselt riigi kasuks tasu, mis väljaandmiseks määratud paberite kogu väärtusest Tulumaksu seaduse § 21. tabelis (R. T. nr. 149 — 1924. a., seadus nr. 94) ettenähtud protsentides kindlaks määratakse. Paberite väärtus, millest nimetatud tasu võetakse, hinnatakse komisjoni poolt, rahaministri poolt väljaantavate juhtnööride järele.

Kui paberite väljaandmine mitte ühel ajal ei sünni, võetakse tasu väljaarvamise juures arvesse kõigi tagasiantavate paberite väärtus, mis üks ja sama isik kogusummas käesoleva seaduse põhjal riigilt saab.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Ma olen juba varem selle seaduseelnõu puhul sõna võttes juhtinud tähelepanu sellele kahesugusele mõõdupuule, mis Eesti vabariigis tarvitatakse: 1) võrreldes oma kodanikke välismaalastega ja 2) oma jõukamaid kodanikke oma kehvemate kodanikkudega. Eesti riik ei ole siiamani tasunud hoiukassasummade omanikkudele, kelle raha läks ühes Vene hoiukassadega Venemaale, ühtki penni. Olgugi, et need olid peaausjalikult vaesed, kehvad inimesed, kes korjasid hoiukassadesse mustapäevade jaoks oma vaevagatteenitud kopikad; neid inimesi on kõigest ilma jäetud ja ei ole kuulda, et valitsus oleks eelnõuga esinenud neile midagi tasuda. Selle asemel arutatakse eelnõu, millega tahetakse aktsionäridele, igatahes isikutele, kellel on suured sissetulekud ja varandused, tagasi anda väärtused, arvesse võtmata isegi seda, et nende eest juba üks kord on tasu saadud. Sellepärast peaks minu arvates Riigikogu vähemalt need summad, mis tulevad sisse selle seaduseelnõu põhjal, määrama selleks põhikapitaliks, millest võiks edaspidi kahju tasu maksta sellekohase eriseaduse põhjal neile Eesti vabariigi kodanikkudele, kes Vene riigi hoiukassadesse antud summad kaotasid. Sellepärast teen ettepaneku, § 12. lõppu juurde lisada teise lõikena: „Käesoleva paragrahvi põhjal sissetulnud tasusummadest moodustatakse erifond tasumaksmiseks sellekohase eri-

seaduse põhjal Eesti vabariigi kodanikkudele, kes Vene riigi hoiukassadesse hoiuleantud summade Venemaale evakueerimise läbi kahju kannatanud“. Arvan, et see ettepanek peaks vastuvõetav olema. (K. Päts, põl: Miks Teie komisjonis seda ettepanekut ei teinud?) Komisjonis tegin ettepaneku, seaduseelnõu tagasi lükata, sest minule on see vastuvõetmata. (Vahel hüüe paremalt poolt.) Seda ettepanekut võite ka praegu rahaasjanduse komisjoni kaalumisele anda, mul ei ole midagi selle vastu. (M. Juhkam, tõer: Sellest sääsenokatäiest ei jätku.) Mina teen ettepaneku, seaduses ettenähtud norme suurendada. Eelnõus on ette nähtud, et tagasiantamisel võetakse riigikassa kasuks tasu Tulumaksu seaduses ettenähtud suuruses, see tasu on väiksemate summade juures väiksem, suuremate summade juures suurem. Sellepärast arvan, et käesoleval korral võiks väga hästi Tulumaksu seaduses ettenähtud protsendi võtta kahekordses suuruses, seda enam, et omal ajal, kui arutati komisjonis küsimust, kui suurtes protsentides peavad omanikud paberite tagasisaamisel tasu maksma, siis arvati, et see võiks ulatuda 40%-ni.

Juhataja K. Einbund: Peale ettepaneku § 12. teise lõike kohta on härra Jõeäär teine ettepanek, § 12. viiendas reas juurde lisada pärast sõna „protsentides“ sõnad „kahekordses suuruses ilma mahaarvamisteta“.

A. Jõeäär (stp): Panen ette, § 12 ühes tehtud parandustega anda läbivaatamiseks rahaasjanduse komisjoni.

Aruandja V. Hasselblatt (lõpusõna): Mis puutub täiendavasse ettepanekusse, siin erifond luua sissetulevatest summadest, siis ma üldkomisjoni nimel selle kohta midagi seletada ei või. Tahaksin öelda ainult seda, et minu arusaamise järgi erifondi loomise küsimust peaks pikemalt kaaluma, kas luua niisugune erifond või mõni teine, see oleks aga sellele seadusele koormaks ja viivitaks ta vastuvõtmist. Ja kui sarnane erifond peaks tarvilik olema, siis võiks selle luua olenemata sellest seadusest. Võin öelda niipalju, et kui antakse tagasi suuremad summad, siis võetakse maksu kuni 36% ehk $\frac{1}{3}$ tegelikust väärtusest, sest siin hinnatakse telliku väärtuse järgi, — ja kui tagasi antakse väiksed summad, mis lähevad inimeste kätte, kellel see võib olla on viimne varandus, siis ei ole halb, kui protsendi suurus ei ole kõrge. Selles küsimuses olid rühmad komisjonis kõik ühel arvamisel ja võtsid vastu määra, mis seaduseelnõus kindlaks tehtud.

Juhataja **K. Einbund**: Kõigepealt tuleb hääletamisele ettepanek, anda § 12 ühes parandustega rahaasjanduse komisjoni. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre täiendusettepanek, § 12. lõppu juurde lisada teine lõige. (Hääletatakse.) Poolt on 20, vastu 26 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre teine ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtava enamusega tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 12. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 12 vastu võetud.

§§ 13 ja 14 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 13. Kui nõudja komisjoni poolt määratud hinda (§ 12) liiga kõrgeks peab, siis on tal õigus omalt poolt paberite hinda üles anda.

Sel juhtumisel on rahaministeeriumil õigus neid pabereid riigile omandada nõudjale välja makstes tema poolt ülesantud hinna § 12. ettenähtud tasu sellest maha arvatud. Ei soovi rahaministeerium neid riigile omandada, siis võetakse nõudjalt § 12. ettenähtud tasu tema poolt ülesantud hinnast.

§ 14. Kõik komisjonile esitatavad palvekirjad ja teised paberid käivad hariliku tempelmaksu alla.

Aruandja **V. Hasselblatt** (loeb):

§ 15. Komisjoni liikmetele ja riigikontrolli esitajatele maksetakse riigi poolt tasu igale ühele 750 mk. koosoleku eest.

Juhataja **K. Einbund**: Aruandja poolt on redaktsiooniline parandus, § 15. „750 marka“ asemele võtta „7 krooni 50 senti“. Panen § 15 ühes aruandja redaktsioonilise parandusega hääletamisele.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 15 vastu võetud.

8. A.-s. „Aeronauti“ riigimaksudest va- Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt**: Käesolev

bastamise seaduseelnõu anti üldkomisjoni selle küsimuse kaalumiseks, kas on soovitatav ja kokkukõlas meie seadustega seadusandlikus korras riigimaksudest vabastada aktsiaseltsed. Üldkomisjon on seda küsimust kaalunud ja leidnud, et 1) poliitilistel põhjustel ei ole soovitatav, et seaduseandlik kogu võtaks oma peale maksudest vabastamise küsimuse otsustamise ja 2) leidis, et praegusel ajal on selleks seaduseandlik tee olemas, nimelt X kõite § 2196. järgi võib niisuguseid soodustusi seaduseandlikul teel teatavatele aktsiaseltsidele anda, sellel viisil, et põhikiri selles osas kinnitatakse seaduseandliku kogu poolt. Neil põhjustel leidis üldkomisjon mitte võimaliku olevat rahaasjanduse komisjoni seisukohaga ühineda, ja see seaduseelnõu tuleb tagasi lükata.

Küsimust, kuivõrt tähtis on „Aeronauti“ õhuühenduse pidamist toetada, tuleks kaaluda. Nähtavasti olid üldkomisjoni liikmed selles asjas positiivsel arvamusel, nimelt et toetust tuleks eelarve korras anda ja seal määrata seltsile tarvisminev toetus selles suurus, mis Riigikogu heaks arvab temale anda. Et seaduseelnõu juba I lugemisel vastu võetud, siis tuleb ta tagasi lükata osade kaupa, esijoonel pealkiri ja siis sellele järgnevad osad. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu tagasi lükata.

Seaduseelnõu lükatakse nähtava enamusega tagasi.

A.-s. „Aeronauti“ riigimaksudest vabastamise seadus.

§ 1. A.-s. „Aeronaut“ vabastatakse määratud 1925. ja 1926. aastate tulu- ja lisaarimaksudest ühes nende maksude pealt võetavate lisamaksudega.

§ 2. Kõik eelmises paragrahvis tähendatud maksud kustutatakse rahaministri korraldusel.

Summad, mis nende maksude katteks seni sisse tulnud, tagasimaksmisele ei kuulu.

Juhataja **K. Einbund**: Päevakord on läbi.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 19.45 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Sekretär **M. Juhkam**.

Abisekretär **J. Piiskar**.